

ברכת שהחיינו

[א]

במילה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב, ג)

כתב הרמב"ם (מילה פ"ג) המל מברך קודם שימול אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אם מל בן חבירו, ואם מל את בנו מברך וצונו למול את הבן, ואבי הבן מברך ברכה אחרת ... להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ... ואם היו שם עומדין אומרים כשם שהכנסתו לברית כן תכניסהו ... ואבי הבן מברך שהחיינו.

צערא דינוקא

ועי' בהגהות מיימוניות (אות ד) שאנו אין מנהגנו בכך, וי"מ הטעם משום דאית ליה צערא לינוקא כדמשמע פ"ק דכתובות, ולא נראה לרבינו שמחה דאין שייך לומר טעם זה אלא בהשמחה במעונו כדאיתא התם, אבל שהחיינו אפילו מצטער מברך כדאשכחן פרק הרואה גבי מת אביך וירשתו. (דהיינו שאע"פ שמברך ברוך דיין האמת, אם יש ירושה מברך גם שהחיינו).

שותפות

ובשם רבינו שמחה כתב הטעם משום דאיכא שותפין בהדיה, דהיינו האם שגם היא שמחה, ותניא (ברכות נט, ב) קצרו של דבר על שלו מברך שהחיינו ועל של חבירו מברך הטוב והמטיב. ולא דמי לפדיון הבן שמברך שהחיינו דהתם ליכא שמחה אלא שמחת קיום המצוה ואיהי לא מפקדא לפדותו, אבל הכא אף על פי דאיהי לא מפקדא למולו מ"מ שמחה היא בקיום הברית. ויש להעיר על דבריו טובא דא"כ שאין לברך שהחיינו משום שיש כאן שותפות למה לא לברך ברכת הטוב והמטיב כמו בקנה כלים חדשים שאחרים נהנים ממנו. ואם יש סיבה שאין לברך ברכת הטוב והמטיב על מצוות שלפחות יברך שהחיינו, ועי' ברבינו מנוח (ברכות י, ה) שעיקר הברכה היא שהחיינו ולכן היכא שיש לו שדה בשותפות וגם שדה ששייך רק לו וירד גשם שיברך שהחיינו, א"כ ה"נ, וצע"ג.

מה השמחה בפדה"ב

ובעיקר מה שכתב שבפדה"ב השהחיינו הוא על המצוה ולכן אין להאם שותפות, אין כן דעת בעל המאור (פסחים כח, א) שדן שם למה אין מברכים שהחיינו על מצות ספירת העומר, ותי' שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב שהוא בא לשמחה, ותקיעת שופר לזכרון בין ישראל לאביהם שבשמים, ומקרא מגילה דחס רחמנא עלן ופרקינן, ופדיון הבן שמברך אבי הבן שהחיינו לפי שיצא בנו מספק נפל דכל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל, ולספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשנו לחרבן בית מאויינו, הרי

לן דס"ל שהשמחה בפדה"ב הוא על שיצא מכלל נפל, ולדבריו גם האשה בכלל השמחה זו ובכל זאת מברכים שהחיינו, וע"כ שהוא חולק על רבינו שמחה במה שס"ל ש"מצוה משותפת" הוי כמו קנין משותף שלא מברכים שהחיינו. וצ"ב במה נחלקו.

ברכת שהחיינו על מצוה היכא שאין ברכת המצוות

ואולי נחלקו במחלוקת מהרש"ל ומהרש"א, דהנה המהרש"ל (חכמת שלמה סוכה מו, א) כתב שאין שייך שהחיינו היכא דלא שייך ברכה אחרת, ותמה עליו מהרש"א דמצינו ברכת שהחיינו שפיר בלאו ברכה אחרת וכגון ברואה חבירו לאחר ל' יום. וככל הנראה נחלקו האם ברכת שהחיינו על מצוות הוא שונה מכל שאר ברכת שהחיינו, וי"ל שמה"ט ס"ל לבעה"מ שבמצוות אין החילוק בין עושה לעצמו או אם יש שותף, ועדיין צ"ע מה החילוק.

חילוק בין המל לעצמו או ע"י שליח

עוד הביא ההגה"מ בשם הראב"ה שהמל את בנו בעצמו מברך שהחיינו, וכן עשה מעשה בעצמו, וכן דן לפני אביו רבינו יואל הלוי וכל הישיבה והודו לו, וטעמו דהשתא עושה המצוה המוטלת עליו העיקר. וז"ל הראב"ה (מסכת שבת סימן רפט) ולי נראה דלא מברך שהחיינו אלא כדעביד המצוה המוטלת עליו העיקר, כדתנן בפרק קמא דקידושין האב חייב לפדותו ולמולו, ואפיק ליה מקרא, והיכי דלא מהליה אביו מיחייבי בי דינא למוהלו. ולישנא מוכח כן דנקט בסוף מסכת פסחים אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך, שהחיינו מי מברך אבי הבן מברך דקעביד מצוה או כהן מברך דקמטי הנאה לידיה, ומסקנא אבי הבן מברך שתים, ומשמע משום שעליו לפדותו. וכן נמי למוהלו, וכדאמרין בפרק קמא דפסחים אבי הבן מאי איכא למימר, משמע דלא סגי דלא איהו מהיל, אם הוא אומן. וודאי אם אבי הבן מל לבנו מברך שהחיינו אחר שמברך על המילה וגם להכניסו, אבל משום דרוב העם אין מוהלים לא הורגלו בכך. וראיה נמי, דקתני במסכת סוכה ובתוספתא פרק הירואה ובירושלמי פרק הירואה העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה ושהחיינו, ותו קתני העושה לולב לעצמו וכן טובא, ובכולהו נקיט לעצמו ושהחיינו. משמע ששס"ל שבעצם גם השליח מקיים מצוה, והיינו מדין ב"ד, אבל ברכת שהחיינו שייך למי שעיקר המצוה מוטל עליו, ואולי הסברא היא שעל מי שמוטל עליו יש יותר שמחה ולכן שהחיינו הוא עליו.

[דרך אגב אם כנים הדברים יש מכאן ראיה לדברי הדגול מרבכה שהשליח מל מדין ב"ד ומשו"ה יכול לברך ברכת המצוה, ודלא כמג"א שמדמה שליח בבדיקת חמץ לשליח בברית מילה, ואכמ"ל].

חשש נפל

וברוקח פירש הטעם שאין מברך שהחיינו לפי שעדיין לא יצא התינוק מתורת נפל כל זמן שלא שהה שלשים יום. אמנם בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן קסו) דחה טעם זה, וז"ל דע שבכל הארצות האל לא ראינו מעולם מי שברך שהחיינו בשעת מילה, ואפילו לאחד מן הגדולים שהיו בארץ הזאת לא ראיתי כן. אבל מי שמברך אין לחוש לשמא לא כלו לו חדשיו, דכל שגמרו סימניו שערי וצפרניו אין חוששין, וסומכין על סימנין אלו אפילו למולו בשבת החמורה, כל

שכן לענין ברכה. ויש להוסיף כיהודב ועוד לקרא שהרי נרכת המצוה כן מברכים. וכמו כן בספר רבינו ירוחם (תולדות אדם וחוה נ"א ח"ב) כתב בשם י"מ שאין לברך משום דעדיין לא יצא מכלל נפל, ודחה דבריהם משום דאזלינן בתר רובא, ועוד דמצוה קא עביד. אבל אחר העיון נראה שאין כוונת הרוקח משום חשש ברכה לבטלה, אלא שאין כאן שמחה שלימה משום החשש נפל, וז"ל הרוקח (סימן שעא) מילה שקבוע לה זמן אינו מברך זמן שטרודים בתינוק, היינו כנ"ל שמחשבת האב עדיין טרוד אולי ימות הבן ולכן אין שמחתו שלימה, וטירדא זו קיים אפילו אי אזלינן בתר רוב.

להלכה

בשו"ע (יו"ד רסה, ז) נפסק כשהאב עצמו מוהל את בנו, הוא מברך שהחיינו. ואם המוהל הוא אחר, י"א שאין שם ברכת שהחיינו. ולהרמב"ם, לעולם האב מברך שהחיינו על כל מילה ומילה, וכן נהגו בכל מלכות ארץ ישראל וסוריא וסביבותיה ומלכות מצרים. וכתב הרמ"א שבמדינות אלו נוהגין שלא לברך שהחיינו, אפילו כשהאב עצמו מל בנו, אם לא שמל בנו הבכור שחייב לפדותו מברך שהחיינו בשעת מילה ואינו מברך בשעת פדיון, אבל כשפטור מהפדיון אינו מברך שהחיינו.

וכתב בבהגר"א (ס"ק לו) שכבר האריך הרשב"א וכל הראשונים בזה ולא מצאו טעם לזה, דא"ל משום דלא אתי מזמן לזמן, פדיון הבן יוכיח. ואף בבנים אחרים כמו קנה וחזר וקנה (ברכות ס, א וע"ש בתוס' וברשב"א). וגם א"ל משום ספק נפל דא"כ היאך מלין אותו בשבת ומחללין עליו בכל דבר, וגם א"ל משום צערא דינוקא הא במת אביו והוא יורשו מברך שתים.

המנהג היום בחו"ל שלא מברכים כלל על ברית מילה כדברי הרמ"א, ואע"פ שכתב הרמ"א שבבן בכור כן מברכים, אבל כבר כתב הש"ך (ס"ק יז) שאין נוהגין כן מעולם, אלא אין מברכין שהחיינו כלל אפילו ישראל שמל בנו הבכור וכן בדיון. מוסיף הש"ך שמקור הרמ"א הוא במהרי"ל ואגב חורפיה לא עיין שפיר ואדרבה נהפוך הוא, וז"ל מהרי"ל פעם אחת מל האב את בנו הבכור והאם היתה כהנת, ושאלו את הרב אם צריך לברך שהחיינו מאחר דהאם כהנת והפקיעה את בנה מפדיון נתבטל ברכת זמן דשל פדיון ולכך אם יברך עתה הזמן בשעת המילה, ואמר שלא יברך הזמן עכ"ל, אלמא דאפילו בכהנת אמר שלא יברך זמן וכ"ש אם לא היתה כהנת דלא יברך זמן דהא יברך בשעת פדיון, ושלא כדעת הרב דיברך בשעת המילה ולא בשעת פדיון. עוד כתב הש"ך שעצם הדין הוא מן התימה דברכת שהחיינו בשעת פדיון מוזכר בש"ס (סוף פסחים) ובפוסקים (לק' סי' ש"ה) ואין חילוק בדבר לומר דכשהאב מל לא יברך. וגם מדבעי שם מי מברך כהן מברך דמטי הנאה לידיה או"ד אבי הבן מברך דעביד מצוה, משמע דאין חילוק אלא בכל ענין יש לברך בשעת פדיון וכן נוהגין.

אבל בא"י נוהגים שאבי הבן מברך שהחיינו אפילו אם אינו מל בעצמו, ומכאן רצו להוכיח שברכת שהחיינו, שבא מחמת השמחה, אינו תלוי במעשה המצוה אלא בקיום המצוה, שהרי המוהל הוא זה שעושה מעשה המצוה ולכן הוא מברך, אבל האב הוא זה שמקיים המצוה ולכן עליו לברך ברכת שהחיינו. יסוד זה נוגע לענין ברכת שהחיינו על ספירת העומר כמו שנראה בהמשך.

[ב]

שהחיינו על ספירת העומר

שהחיינו כשנעשה תכלית המצוה

הראשונים דנו למה אין מברכים שהחיינו על ספירת העומר. כבר הבאנו דברי בעה"מ שאין מברכים שהחיינו משום שאין בו שמחה.

ובספר אורחות חיים (ח"א הלכות ברכות אות עג) כתב שהטעם למה אין מברכין שהחיינו על ביעור חמץ וספירת העומר לפי שאין מברכין ברכה זו אלא א"כ המכוון מן המצוה נעשה בזמן ברכה, הלכך אין לברכה על ביעור חמץ לפי שהמכוון על ביעור חמץ כדי לאכול מצה לפיכך אין לברכה קבע עד אכילת מצה. וה"ה על ספירת העומר לפי שהמכוון מהספירה לעשות חג שבועות ביום נ' לפיכך אין לברכה עד חג שבועות, והכלל הזה מכוון בכל מה שמברכין שהחיינו ואין לפקפק בו. והיינו כנ"ל שברכת שהחיינו הוא על השמחה, ואין השמחה מושלמת עד שמגיעים לתכלית המצוה, והתכלית של הספירה היא חג השבועות ולכן רק אז נשלם השמחה ואפשר לברך שהחיינו: [דרך אגב מה שכתב שלא מברכים שהחיינו על ביעור חמץ משום שהתכלית הוא אכילת מצה שהיא בליל ט"ו, קצ"ע מה השייכות בין איסור בל יראה למצות אכילת מצה].

נפטר בשהחיינו של חג הפסח

ובספר שבלי הלקט (סימן רלד) מביא בשם אהיו רבי בנימין שמה שלא נהגו לברך שהחיינו על ספירת העומר לפי שזמן ספירה תלוי בקביעת פסח כמה שנאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת", ולכן די לו בברכת זמן של יו"ט של פסח. אבל א"כ קשה למה מברכים על סוכה ולולב, למה לא נאמר שיוצא בברכה שבירך על היו"ט, תי' השבה"ל דהתם איתחייב בזמן משעת עשייה, ואם לא בירך משעת עשייה מברך בשעת קיום המצוה. ושופר (שאין ברכה בשעת העשייה) נמי שטעון זמן שהרי יש בו מעשה של תקיעות, ובכל הני סוכה ולולב ושופר אית בהו מעשה מה שאין כן בספירת העומר. וצ"ע שמה בכך שיש בו מעשה אבל היה סברא לומר שברכת שהחיינו של החג פוטר המצוה.

הפסק בעשיית המצוה

הר"ן (כב, ב) כתב בזה דברים סתומים מאוד, וז"ל שאם לא ספר בלילה לא יספר ביום, כדתנן כל הלילה כשר לספירת העומר משמע דהא ביום לא יצא, ומשום הכי לא אמרינן ביה זמן. ובשו"ת מהרלב"ח (סימן סב) נשאל על דבריו ורצה לפרש דבריו כדלהלן, ומקדים בזה הקדמה, שחלוק ספירת העומר בכל לילה ממצוות אחרות שהאדם מחויב בהן בימים סמוכים כל יום ויום כגון נטילת הלולב בז' ימי החג במקדש, דהתם ביום הא' עשה מצוה שלימה אלא שחוזר ועושה אותה בימים האחרים, וכל יומא ויומא עביד מצוה שלימה, אבל ספירת העומר אינו עושה מצוה שלימה בכל לילה ולילה, דעד שישלים כל הארבעים ותשעה לילות לא נשלמה המצוה, וחלק המצוה המוטל עליו בשעתה הוא דעביד כל לילה. וכדי לברך שהחיינו על

שהגיע לזמן חיוב עשיית המצוה, צריך שתהיה מצוה שיוכל לעשותה כולה באותו הזמן שהגיעו לו מיד, למשל מצות פדיון הבן, מברך זמן שכבר הגיע לאותו הזמן ומיד עושה כל המצוה בשעתו, אמנם במצות העומר דלא הגיע בלילה הא' לזמן כל המצוה, וגם יש הפסק בזמן שאם לא ספר בלילה לא יספור ביום לא יברך זמן, דבשלמא אם לא היה הפסק בזמן ואם לא ספר בלילה יספור ביום הרי כל הזמן מדובק מהלילה הא' עד האחרות וכולהו לילי כחדא לילה אריכתא דמיין, ומשו"ה יברך זמן שכבר הגיע לתחלת זמן כל המצוה, אבל כשיש הפסק בזמן, דיומי מפסקי כל לילה ולילה, אז כל חלק מהמצוה באפי נפשה הוא וכיון שהוא לא הגיע כי אם לזמן חלק המצוה לא יברך זמן.

ימי צער

בספר מטה משה (ספירת העומר סימן תרסט) מביא טעם חדש מבעל העקדה (שער ס"ז פ"ד) כי ספירת הזמן לדבר מה, יורה על הצער ההווה בהעדרו ועל התענוג המקווה בהווייתו, כמו שהוא נגלה בכל ספירת ימי הטמאים והטמאות, וכמו שכתוב וכי יזוב זוב דמה ימים רבים (ויקרא טו, כה) ימים שנים, רבים שלשה (ויק"ר י"ט, ה). ולפי שהיו ימי צער קורא אותה רבים. ולפי שיציאתם ממצרים היתה לקבל התורה האלהית, דכתיב (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, הספירה הזו להודיע ולזכור בכל דור ודור כי מעלה עשו בתחלה בשעת קבלת התורה, והוא כי לגודל מעלתה לא קבלוה מיד כשפירשו מטומאת מצרים עד שעברו עליהם ז' שבועות, שבהם נגמרו להסיר את אלהי הנכר אשר בקרבם ויטהרו להחליף שמלותם ותכונתם, כאשה זו שהיתה בזוב טומאתה. ואף על פי שפסקו דמי זובה צריכה להמתין עוד ז' ימי נקיים, ק"ו לשכינה ז' יובלים, אלא דיו לבא מן הדין שתהיינה שבע שבתות ימים. כי האלהים סייע בטהרתם, כמו שכתוב (שמות יט, ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, כלומר בתנועה קלה ומהירה, אשר לא יצוייר כן על מנהג הטבעי. ולפי שהימים האלה לשלמי הבחינה הם ימי צער כמו שאמרנו, לפיכך לא קבעו לברך שהחיינו בתחלת מספרם, כי איך תברך שהחיינו האשה המגורשת מבית תענוגיה מספר ימים, אדרבה קינה מבעי לה.

הכשר מצוה

עוד הביא שם מש"כ מהרי"ל בשם מהר"א קלוזינר דעדיין לא הוי גמר המצוה ומיחשב מכשירי מצוה כי הוא בשביל שבועות. אלא שבעל אדם וחיה (רבינו ירוחם נתיב ה' ח"ד מ"ד ע"ד) דחה טעם זה מסוכה, דלא הוי גמר מצוה עד ח' ימים ומברכין זמן. לולי דמסתפינא הייתי אומר שאין כוונת רבינו ירוחם לדברי מהרא"ק שהוא אומר דהוי הכשר מצוה, ר"ל שאין המצוה אלא בשביל דבר אחר ולכן אין שהחיינו, ולפי"ז אינו קשה כלל ממצות סוכה דשם הרי אינו הכשר מצוה אלא מצוה עצמו. אלא דעדיין יש להעיר מהא דאמרין (סוכה מו, א) היושה סוכה לעצמו מברך שהחיינו, ועשיית הסוכה אינו אלא הכשר מצוה.

חשש ברכה לבטלה

עוד הביא שם שהגהות מנהגים (מנהגים פסח י"ט) כתב בשם מהר"ם מ"ץ דאיך יברך זמן שמא ישכח יום אחד ונמצא ברכה לבטלה. משמע דס"ל כהבה"ג שאם שכח לספור יום אחד אינו יכול להמשיך בספירתו, ולא עוד אלא שלמפרע ביטל כל הספירה ולכן הוי ברכתו לבטלה. ובמקום אחר הארכנו שאין זה מוסכם, ויתכן שאע"פ שאינו יכול להמשיך אבל מה שספר עד עכשיו באמת קיים מצוה. ודברי מהר"ם מ"ץ צע"ג, דממ"נ אם נאמר שברכת שהחיינו לבטלה ומשו"ה אינו אומרו, א"כ איך יברך ברכת המצוה, למה לא חיישינן שישכח יום אחד והוי ברכתו לבטלה. ואולי אין כוונתו שאם ישכח יום אחד יבטל המצוה אלא ששהחיינו אינו שייך אלא על מצוה שעשה בשלימות, ואחרת חסר לו בשמחה, א"כ אם חסר יום אחד אע"פ שיכול להמשיך לספור אבל סוף כל סוף לא השלים המצוה ולכן אין לומר שהחיינו.

קבוע זמן

עוד טעם כתב בספר המנהיג (הלכות פסח) וז"ל דכל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגילה ונר חנוכה ... ושאינה מצויה ודומה שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו ופדיון הבן מברך בעשייתה שהחיינו, ואם לא בירך על כולן בעשייתן יצא ידי חובתו. ולדבריו לא דמיא בדיקת חמץ להנך דאין לה זמן קבוע, דמר"ה יכול לבדוק, כדאמרינן בפסחי (ו, א), המפרש בים והיוצא בשיירא ודעתו לחזור קודם הפסח דאפילו מר"ה זקוק לבער. וספירת העומר דאין לה זמן קבוע הוא, דאי לא בירך ביומא קמא מברך למחר, וליומא אחרינא. וצ"ע הרי אינו משלים מה שלא ספר, אלא שמכאן ולהבא יכול לספור הספירה של אותו הלילה.

[ג]

ברכת המצוות

מעשה או קיום

הבאנו לעיל שלהלכה קי"ל שאבי הבן מברך שהחיינו אפילו היכא שהוא עצמו לא מל בנו, והסברנו שהיות וברכת שהחיינו הוא על השמחה מברכו על קיום המצוה אע"פ שהוא עצמו לא עשה המצוה. ויש להספק לגבי ברכת המצוות, האם תלוי במעשה המצוה או בקיום המצוה.

פדיון הבן שחל בשבת

התרומת הדשן (סימן רסט) דן בפדה"ב שחל בשבת האם אפשר לפדותו לפני שבת ויתנה שיחול הפדיון בשבת, וכתב שהאיך יעשה עם הברכות שצריך לברך וגם עם הסעודה שרגילין לעשות בשעת הפדיון אימתי יעשנה, לא יתכן בשעה שיתן לכהן הה' סלעים דהא אכתי אין בנו פדוי ולא מלאו לו שלשים יום. ואם יעשו הסעודה בשבת שכבר פדוי, מאן נימא לן דאיכא פרסומא כה"ג, שאין רואין הפדיון בשעת הסעודה. ותו דהיאך יעשה עם הברכות דברכת פדיון ושהחיינו, אם יברך בע"ש בשעת נתינת המעות אכתי אין בנו פדוי לשמואל, וגם לרב אכתי לא מחייב לפדותו, והיאך יברך וציונו ובפלוגתא דרב ושמואל אינו אלא בדיעבד אי פדוי או לאו.

ובשבת אין ראוי לברך דלאו מידי קעביד השתא. מבואר דס"ל שא"א לברך אלא בשעת מעשה המצוה ולא בשעת קיום המצוה.

כדברי התרה"ד פסק המג"א (שלט, ח) וז"ל ואין לומר יתן המעות לכהן בע"ש, מ"מ איך יעשה עם הברכות והסעודה, יעשנה בע"ש עדיין לא חלה עליו המצוה ואיך יאמר וצונו, ובשבת נמי לא דהשתא לאו מידי קעביד, לכן ימתין עד יום א'.

שני לוגין שאני עתיד להפריש

בספר דרך אמונה (מעשר פ"ט בביה"ל) הביא דברי החזו"א (דמאי סי' ט' סקט"ו) שהמפריש שיחול למפרע מדין ברירה, או שמפריש שיחול לאחר זמן מברך בשעת אמירה ולא בשעת הפרשה, ומביא ראיה ממג"א (הנ"ל) דדוקא בפדה"ב קודם ל' ל"ש לברך דהשתא ליכא מצוה כלל, אבל מצוה שאפשר לעשותה עכשיו ועושה מעשה המצוה עכשיו אף על גב דחלות לאחר זמן מברך בשעת עשיה, אבל כשמתנה בע"ש כדי להתיר ההפרשה בשבת הדין נותן שיברך בשבת עכ"ל. וכתב בד"א שהדין מוכרח שהרי הלכה רווחת שמברך על עירובי תחומין בשעת הנחה (או"ח תטו, ד) אע"ג דאין העירוב חל בשעת הנחה אלא בשעת השקיעה אפ"ה מברך בשעת הנחה בשביל שאז עושה את המעשה שיחול אח"כ. אמנם יש מקום לומר דכ"ז כשאח"כ אין עושה שום מעשה שא"א לו לעשות את הברכה אח"כ ולכן עושה קודם וכמו בפדה"ב ועירוב אבל כאן שעושה מעשה ההפרשה אח"כ אפשר שמברך אח"כ כיון שעושה מעשה אח"כ.

הקובע מזוזה לפני שנכנס לדור

כתב המג"א (סימן יט, א) דיתכן שאם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו, כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה.

היוצא מביתו האם מברך כשחוזר

בשו"ת הגרע"א (מהדו"ק סימן ט) כתב לחדש שההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה, ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאורה הדין דכשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בנתיים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש, ויהיה כמו יוצא מסוכה לעסקיו וחוזר לסוכתו דמברך, וכמו פשט טליתו על דעת שלא להתעטף בו מיד, שחוזר ומברך כששובשו, וצ"ע לדינא.

אבל יעו"ש שמוסיף אחרי החתימה שאחר זמן רב בא לידו ספר ברכ"י שכתב (סי' י"ט) דשוכר בית שיש בו מזוזה דאינו מברך, דלא תקנו הברכה רק על שעת קביעת המזוזה. וממילא גם בדין הב' בנוסע מעירו ואח"כ חוזר לביתו אינו מברך. וה"ט שאינו מברך אלא בשעת עשיית המצוה ולא בשעת קיום המצוה.

אבל א"כ לכאורה דברי המג"א סתרי ההדדי, שהרי הביא דברי התרה"ד לענין פדה"ב, א"כ משמע שס"ל שא"א לברך על קיום מצוה אלא על מעשה המצוה, ואילו כאן כתב שיכול לברך לדור בבית שיש בו מזוזה, אע"פ שאין כאן מעשה מצוה אלא קיום מצוה בלבד.

הדלקת נרות שבת

עוד יש לדון על מש"כ המג"א (רסג, יא) בשם מהר"ש בשם מהר"מ כשיש חופה בע"ש ומאחרים בה עד אחר שקיעת החמה, והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה, אז תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואחר כך בחשיכה תפרוש ידיה על הנרות ותברך, או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך. ותמה עליו דלא שייך ברכה בדלוקה ועומדת, ועוד דאמירה לעכו"ם שבות, ומיהו בים השמשות לא גזרו אשבות. אמנם כתב המג"א שדיעבד אם שכחה מלברך עד שחשיכה יש לסמוך אמהר"ש, הרי לן שעכ"פ בדיעבד יכול לברך על קיום מצוה בלי מעשה מצוה.

בדיקת חמץ ע"י שליח

ועי"ע במג"א (סימן תלב, ו) שמדייק מהמחבר שאם בע"ה אינו בודק רק מצוה לאחר לבדוק אותו אחר מברך, וכתב המג"א דצ"ע דהיאך יברך הא אין המצוה מוטלת עליו לבדוק, ותי' דמ"מ מצוה קעביד דומיא דמילה שהמצוה על אבי הבן ומ"מ אם אחר מל אותו אחר מברך. ואם איתא שברכת המצוות תוקנו על מעשה המצוה ולא על הקיום לא היה קשה לו כלל, שהרי אע"פ שאין השליח מקיים מצוה הוא זה שעושה מעשה המצוה. ואינו קשה כלום שקושיית המג"א הוא על זה שאין השליח מצווה ואיך יכול לומר וצונו, ועל זה תי' שיש לו קיום מצוה, אבל א"כ עדיין צ"ע שהרי שיטת המחבר שנשים אינן יכולות לברך על מצ"ע שהז"ג אע"פ שקיום מצוה יש להן.